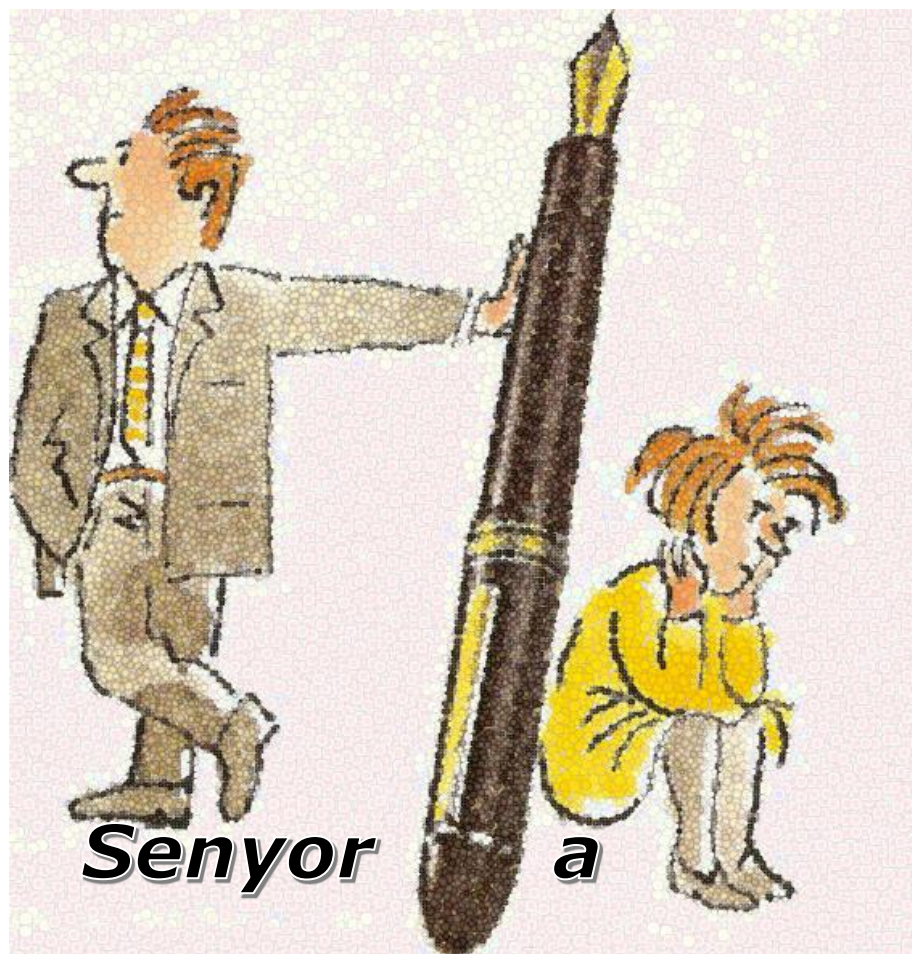

El llenguatge sexista

Un altre paisatge:

Universitat Jaume I de Castelló

Seu del Nord, Vinaròs

Curs Acadèmic 2015- 2016

**Mª Carmen Baldrich Valls
Marita Bover Ríos
Teresa Bover Roca
Carmen Redó Nento
Aparícia Ramos Jiménez**

*En un món on el llenguatge i el posar nom a les coses
és poder, el silenci és opressió i violència.*

Adrienne Rich

INDEX

1 – PAISATGES SOCIOCULTURALS	4
2 – VIVIM EN UNA SOCIETAT MASCLISTA	4
3 – SEXISME LINGÜÍSTIC	5
4 – OBJECTIUS	7
5 – REFLEXIÓ GRAMATICAL	7
6 – ORIGEN DEL CONFLICTE: GÈNERE/SEXE	9
7 – QUÈ ÉS SEXISME LINGÜÍSTIC I COM ES MANIFESTA	10
7.1 – SEXISME MORFO-SINTÀCTIC: MASCULÍ GENÈRIC	11
7.1.1 – Ús de barres	14
7.1.2 – Desdoblament	15
7.1.3 – Feminitzar termes	16
7.1.4 – Altres estratègies.....	16
7.2 – SEXISME SEMÀNTIC	17
7.2.1 – Canvi de significat de paraules	18
7.2.2 – Connotacions semàntiques despectives	18
7.2.3 – Refranys i expressions masclistes.....	21
7.3 – ESTRUCTURES ASIMÈTRIQUES	22
8 – PUNT DE VISTA CRÍTIC	26
8.1 – INFORME DE LA RAE	26
8.2 – LA NOSTRA CRÍTICA	27

9 – CONCLUSIONS	29
10 – GLOSSARI	30
11 – BIBLIOGRAFIA	34
12 – WEBGRAFIA	34

1 – PAISATGES SOCIOCULTURALS

Quan parlem de paisatge no hem d'entendre necessàriament l'escenari geogràfic i orogràfic que ens envolta, la realitat paisatgística que condiciona les nostres vides és molt més complexa.

És evident que viure vora mar, arran de costa, o entre muntanyes, a l'interior del país amb unes comunicacions dificultoses, fa que les persones tinguin tarannàs diferents. No se'ns escapa que l'orografia i també la climatologia influeixen en la manera de viure i d'entendre el món. Però aquest no és l'únic paisatge en què vivim immersos, ni tampoc l'únic que determina la idiosincràsia d'un poble.

Hi ha altres aspectes i circumstàncies que determinen també el caràcter col·lectiu dels pobles, ens referim a tots aquells elements que configuren un nou escenari i ens dibuixen un paisatge sociocultural, resultat de la interacció entre l'home i el seu entorn. Múltiples aspectes de la nostra vida quotidiana formen part d'aquest paisatge: l'economia, la religió, la justícia, les estructures polítiques i laborals, etc. però també el llenguatge utilitzat per una societat configura, en bona mesura, el paisatge sociocultural. Aquest darrer aspecte, la llengua com a component sociocultural, és el que ens interessa en el present treball.

2 – VIVIM EN UNA SOCIETAT MASCLISTA

Tradicionalment el sexisme ha estat associat a la diferenciació de feines entre homes i dones i a la subordinació de la dona respecte de l'home, que gaudeix de majors quotes de poder i millor estatus en l'àmbit col·lectiu de la societat en què vivim i més encara en èpoques passades. Les actituds masclistes pretenen justificar el benestar dels homes sense tenir en compte la situació de la dona, que viu al marge de l'elit dirigent.

El sexisme no es manifesta tan sols quan diferenciem les joguines del xiquet i de la xiqueta (al nen se li regala una pilota de futbol, mentre que a ella una cuina i un nadó de plàstic a fi que practique el seu rol per a quan arribe a l'edat adulta), també es fa palès quan s'assignen tasques diferents als homes i a les dones o quan s'accepta amb certa naturalitat que el salari de la dona siga més baix que el de l'home, o bé quan, en un sopar familiar, elles s'encarreguen de preparar el menjar i de netejar els estris bruts com la cosa més natural del món, com si no pogués ser d'una altra manera.

Els conceptes de masculinitat i feminitat s'han construït històricament a partir d'uns ideals que relacionen la masculinitat amb la raó, l'activitat i l'àmbit públic; la feminitat, en canvi, s'ha relacionat amb la subordinació, la dependència, la sensibilitat i la llar. Així, partint d'aquestes idees es considera l'home com a productor i la dona com a reproductora.

Tot plegat, aquesta concepció de la societat ha conformat un paisatge cultural diferent al geogràfic que, al nostre entendre, també condiona molt la vida de les persones, generant mitjançant un llenguatge masculista un escenari excloent i diferenciador que pot esdevenir fins i tot vexatori envers la dona.

3 – SEXISME LINGÜÍSTIC

La llengua és una eina que vehicula el pensament organitzant-lo i estructurant-lo, incorporant creences, valors, prejudicis i estereotips, al mateix temps que dibuixa el nostre entorn, condiona el comportament dels individus i la percepció que es té del món.

Cada idioma té una manera d'organitzar la realitat que l'envolta. Mentre una llengua és viva mai està feta del tot ni està acabada, però no és menys cert que les llengües han estat dissenyades per les respectives comunitats de parlants, per la qual cosa podríem dir que és la imatge del peix que es mossega la cua. Això ens planteja un dubte i, a la vegada, una reflexió: la llengua configura la societat o és la societat qui modela la llengua? Qui fa a qui?

En una societat on l'androcentrisme ha dominat durant segles no és estrany que es mantinguen usos lingüístics sexistes, que conformen un escenari excloent i diferenciador. Es tracta d'estereotips molt arrelats al nostre ús quotidià, tant que sovint els utilitzem de manera inconscient. La presència d'aquestes pràctiques discriminatòries no és sinó un senyal més del masclisme dominant en la nostra societat.

Els trets masculistes són presents en molts àmbits de la vida i la llengua no és aliena a aquest fenomen que utilitza tot un seguit de recursos i expressions que s'afegixen a qualsevol missatge, sense formar part d'allò que es pretén comunicar, són tics o hàbits que tapen o devaluen la presència de la dona, la fan invisible i ja se sap... allò que no es veu, no existeix.

En una societat que assigna pautes de comportament i rols diferents a cadascun dels dos sexes, el llenguatge pot marginar la dona maltractant-la i degradant-la, al temps que

afavoreix una major rellevància i protagonisme del mascle. En definitiva, podem postular que aquest llenguatge excloent és un component important del paisatge sociocultural.

Davant aquesta conjuntura no és estrany que hagen sorgit intents per fer la dona més visible en la comunicació lingüística i minvar o eliminar la discriminació existent, no sense aixecar fortes i constants polèmiques, per exemple, la introducció del gènere femení en el nom d'algunes professions o les diverses opcions per evitar el masculí genèric.

Malgrat la discriminació evident que pateix la dona, moltes persones, tant homes com dones, consideren que el masclisme lingüístic no és rellevant, que és propi de la cultura popular i, per tant, no val la pena dedicar cap esforç per eradicar-lo. Nosaltres diem que **la llengua no és tan innocent ni neutra** com podria semblar a primer cop d'ull, ben al contrari, pensem que **pot esdevenir tendenciosa i farcida de idees androcèntriques i misògines**.

Si el que es pretén és aturar el sexisme lingüístic caldria actuar en origen, és a dir, eliminar primer les idees masclistes de la societat i construir-ne una altra més igualitària. Si no es fa aquest canvi, ben segur que el nostre llenguatge romandrà masclista i mantindrà aquells hàbits discriminatoris que abans hem esmentat.

Intervenir deliberadament sobre un sistema lingüístic té com a objectiu sensibilitzar la societat sobre una realitat i pot contribuir positivament a crear uns hàbits socials més respectuosos i equitatius entre homes i dones. És una tasca no sempre exitosa perquè algunes de les propostes correctores resulten artificioses. L'objectiu exigix un esforç ja que suposa revisar i modificar unes maneres de dir molt arrelades en la societat sempre aprofitant els recursos que la pròpia llengua ens ofereix.

4 – OBJECTIUS

En aquest treball pretenem detectar i exposar un grapat de tics lingüístics que podem qualificar de sexistes i també avaluar les mesures correctores proposades per diferents organismes en guies publicades contra el sexisme lingüístic. Això sí, nosaltres fixarem uns límits per tal de no traspassar el que és correcte i fregar la incorrecció, ni crear missatges pesats en la forma i clarament en contra de l'economia lingüística.

Els objectius d'aquest treball es poden resumir en els següents punts:

- a) Captar que les llengües no són neutres en quan al tracte dispensat a homes i dones, ans al contrari presenten una visió de la societat, particular i tendenciosa, impregnada de fórmules sexistes que marginen la dona, al temps que modelen un caràcter masculí i un altre femení.
- b) Detectar els usos lingüístics mitjançant els quals es manifesta aquest sexisme.
- c) Reconèixer les diferents formes i situacions en què dones i homes s'enfronten a l'acte comunicatiu.
- d) Desenvolupar estratègies que la mateixa llengua ens proporciona per eliminar tendències sexistes o, al menys, minvar la seua incidència neutralitzant la pervivència de estereotips tradicionals, amb l'ús de possibles alternatives que no alteren el significat del missatge.
- e) Posar en valor l'exageració de certs recursos i estratègies que s'utilitzen, respectant les normes gramaticals i les solucions adoptades al llarg del discurs i reconèixer que aquestes pràctiques no sempre proposen fórmules que faciliten una llengua àgil i fluïda.
- f) Vetllar tant com siga possible per l'economia lingüística.

5 – REFLEXIÓ GRAMATICAL

Totes les llengües romàniques tenen flexió de gènere en els substantius, adjectius, articles i determinades variants pronominals que canvien la forma segons es tracte de paraules masculines o femenines. Les preposicions, les conjuncions i els adverbis no admeten cap tipus de morfema. El verb n'admet altres però no el de gènere.

Entre les llengües que no són susceptibles de variar de gènere, n'hi ha que fan una altra mena de distincions, per exemple entre *éssers animats i inanimats*.

Tanmateix, aquesta característica del gènere no la comparteixen totes les llengües. L'anglès no en té ni tampoc algunes llengües europees com el finès, l'hongarès, el turc o el basc, ni altres llengües africanes i ameríndies. De fet, l'oposició masculí/femení només es dóna en aproximadament un 20 % de les llengües del món. El gènere gramatical és un fenomen lingüístic propi de pocs idiomes, per més que siga habitual en la majoria de les

llengües veïnes, també és cert que quan estan emparentades filològicament participen de característiques comunes, fins i tot el context lingüístic que ens envolta pot fer-nos pensar que es tracta d'una característica universal i ens duu a imaginar que no puga ser d'una altra manera, res més lluny de la realitat.

Hi ha llengües que no tenen dos gèneres, sinó tres: *masculí, femení i neutre*. En són exemples l'alemany, el grec (clàssic i modern), el llatí i les llengües eslaves. Per acabar d'adobar-ho, n'hi ha d'altres, com el neerlandès i el suec, que tenien tres gèneres: masculí, femení i neutre però en algun moment de la seua història, el masculí i femení es van fusionar en un nou gènere anomenat comú, d'aquesta manera el sistema es reduí de tres gèneres a dos: el comú (antics masculí i femení fusionats) i el neutre.

Tan sols els substantius que designen persones i animals, com a éssers sexuats que són, tenen un gènere per ells mateixos i, en conseqüència, hi ha dos vocables, un per a l'ésser masculí i un altre per a l'ésser femení: *home/dona; xiquet/xiqueta, gos/gossa*, etc. Aquesta dualitat també s'aplica a una bona majoria de noms d'ofici: *mestre/mestra, carnisser/carnissera*, etc... En canvi quan atribuïm gènere a la resta de noms ho fem exclusivament per tal d'establir les concordances gramaticals i així combinar-los normativament amb els adjectius, determinants, etc...

Però de fet, l'assignació d'un o altre gènere és purament arbitrària. Hi ha alguna raó que justifique que lluna siga femení i sol, masculí?

També constatem que els substantius que anomenen qualsevol altra realitat asexualada no tenen el mateix gènere en segons quines llengües, la qual cosa corrobora que l'assignació del gènere gramatical en aquest tipus de substantius és purament arbitrària.

La por (femení, en valencià)

El Pebre (masculí, en valencià)

La tardor (femení, en valencià)

Una anàlisi (femení, en valencià)

El miedo (masculí, en castellà)

La pimienta (femení, en castellà)

El otoño (masculí, en castellà)

Un análisis (masculí, en castellà)

Totes les diferències esmentades ratifiquen el caràcter arbitrari en l'assignació de gènere al substantiu i dixen sense arguments per explicar el motiu pel qual se'ls atribueix un o un altre gènere.

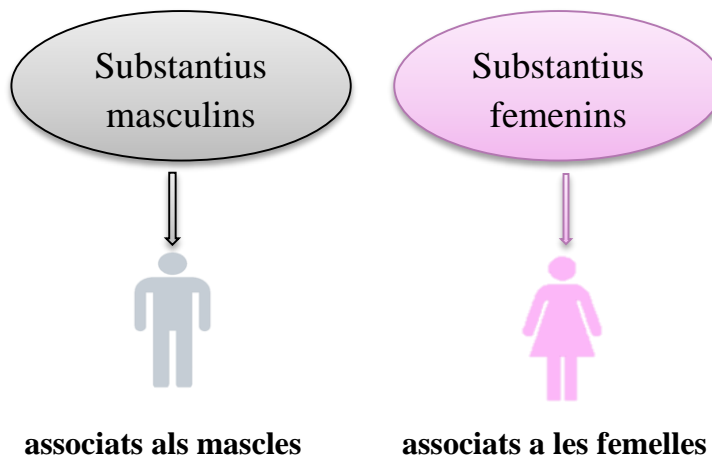
En definitiva, un substantiu és masculí o femení perquè els parlants d'una llengua s'han posat d'acord en què així siga: **sol** és masculí i **lluna** femení perquè així ho ha decidit la comunitat de parlants.

6 – ORIGEN DEL CONFLICTE: GÈNERE/SEXE

L'origen del masclisme lingüístic cal situar-lo en la interacció de tres factors:

- **La confusió entre els conceptes sexe i gènere**
 - **Sexe:** tret biològic dels éssers vius classificables en mascles i femelles.
 - **Gènere** hi ha dues accepcions d'aquesta paraula:
 - *Categoria gramatical que afecta determinades paraules susceptibles de rebre aquest morfema.*
 - *Construcció cultural sobre la identitat de les persones, dels rols i les funcions segons el sexe, més pròpia del camp de l'antropologia i la sociologia.*
- **La identificació i confusió d'aquestes dues accepcions**
- **Les actituds masclistes de la nostra societat** que evidencien un subconscient col·lectiu de menyspreu vers la dona.

El haver denominat els dos gèneres gramaticals amb les paraules **masculí** i **femení** va conduir a associar:

Quina referència de masculinitat (com a concepte biològic) trobem, per exemple, al substantiu *rellotge*?, i de la mateixa manera, quina referència de feminitat (també com a concepte biològic) té el vocable *cadira*?

El filòleg Joan Solà va dir: “*Si el masculí i el femení, en comptes de dir-se així, s’anomenessin gènere A i gènere B, el debat sobre el sexisme de la llengua no l’hauríem tingut mai*”.

Un cop fetes totes les observacions precedents exposarem la nostra anàlisi sobre el sexisme lingüístic.

7 – QUÈ ÉS SEXISME LINGÜÍSTIC I COM ES MANIFESTA?

S'entén per ús sexista del llenguatge aquelles construccions que menyspreen, devaluen o ignoren un dels dos sexes, evidentment el femení, conceptuat com un sexe inferior o dèbil, en surt malparat. Però el sexisme no és inherent a la llengua com a sistema, sinó que radica en determinats usos consolidats, acceptats i elevats a la categoria de norma per la comunitat de parlants.

El sistema lingüístic, mitjançant el qual s'establix la comunicació entre emissor i receptor, malgrat la seua innocuïtat aparent, participa de certes pràctiques que afigen al missatge un contingut masclista. Són estructures o significacions pejoratives que formen part del codi habitual de comunicació, s'aprenen dels avantpassats i, el que és més greu, es transmeten de generació en generació, a fills i néts que les incorporen i perpetuen en la seua parla habitual. Aquestes estructures lingüístiques viuen tan còmodament instal·lades en el nostre cervell que en fem ús inconscient i lliurement.

Aquesta praxis ens delata com a hereus d'una societat masclista, té profundes arrels i eliminar-les de l'estructura de la llengua no és una tasca fàcil, ja que es tracta d'un fenomen més social que lingüístic. Teòricament excloure-les és factible, són construccions humanes susceptibles de ser modificades, una altra qüestió és que les estratègies proposades arrelen en la llengua i assolixen el fruit desitjat.

El sexisme es manifesta en tres nivells principals de la llengua:

- **Sexisme morfosintàctic.** L'ús del masculí **genèric** exclou les dones com a subjectes del discurs i utilitza les formes masculines de les paraules ignorant les variants femenines. La discriminació rau en la forma de construir els missatges.
- **Sexisme lèxic o semàntic.** El sexisme semàntic aporta significacions pejoratives a les variants femenines de les paraules, sense que res ho justifique.
- **Tractament asimètric.** La construcció lingüística tracta de forma diferent homes i dones en igualtat de circumstàncies i condicions.

Els canvis que la societat ha sofert en els darrers anys han afectat la posició de la dona en diferents àmbits de la vida, experimentant una transformació que ha afavorit el replantejament de certs hàbits per respondre a noves realitats i ha propiciat l'aparició de veus discordants, amb propostes de replantejament per lluitar contra aquests hàbits lingüístics.

Adaptar la llengua a les noves necessitats de la societat no és una tasca fàcil però

tampoc hi ha que caure en l'extrem de plantejar propostes exagerades i fora de tota coherència.

7.1 – SEXISME MORFOSINTÀCTIC: MASCULÍ GENÈRIC

L'objectiu fonamental de la llengua és la comunicació humana. Per assolir, construir i formalitzar els missatges verbals adequadament, la normativa disposa d'una morfologia i d'una sintaxi amb regles i preceptes que permeten construir frases correctes, capaces d'establir la comunicació entre emissor i receptor.

Però succeix que algunes d'aquestes estructures lingüístiques incorporen al missatge una informació afegida clarament sexista i discriminatòria que ignora la meitat de la humanitat, les dones. Ens referim bàsicament a **la utilització del masculí genèric** quan hi ha implicats individus dels dos sexes. *El masculí* pot usar-se referint-se als dos gèneres al mateix temps, **ús genèric**, o com a masculí exclusivament, **ús específic**. *El femení* gramaticalment es denomina **gènere marcat**, ja que el seu ús exclou el masculí i fa referència inequívocament al gènere femení.

L'ús del masculí amb valor genèric mai ha estat neutre com pot semblar a primer cop d'ull i gaudix d'una situació significativa i presencial més àmplia i favorable que el femení.

<i>Els alumnes de la classe</i>	inclou	<i>els homes i les dones</i>
<i>Les alumnes de la classe</i>	exclou	<i>els homes</i>

Des d'un punt de vista exclusivament gramatical, el masculí genèric no presenta cap objecció, però usat de manera sistemàtica en el text o en el discurs, pot resultar inapropiat, ja que amaga la presència de les dones, propiciant una certa ambigüïtat referencial (sovint no sabem si estem parlant d'homes i dones o només d'homes) i en molts contextos implica un ús sexista del llenguatge.

Suposem que l'ús del masculí com a genèric és conseqüència directa de la supremacia dels homes en les relacions socioculturals. Suposem també que si en altres llengües no s'utilitza aquest recurs (per exemple, perquè conserven el neutre), no vol dir que aquesta hegemonia masclista no existisca, sinó que el desenvolupament lingüístic ha seguit camins diferents. L'evolució de les llengües sempre està sotmesa a fenòmens aleatoris de difícil predicció.

L'empremta que una societat masclista, com la nostra, projecta sobre la llengua és el resultat d'un procés molt llarg i molt arrelat en la pròpia història lingüística. L'hegemonia

masclista existix en les llengües amb masculí genèric i també en les que no disposen d'aquest recurs. L'explicació d'aquest fenomen és senzilla, la cultura ha estat sempre en mans dels homes i les dones no han tingut cap presència cultural i tots els textos s'han escrit dirigint-se a altres homes i ho han fet des de la perspectiva d'homes, per això les estructures gramaticals sempre han preferit utilitzar les formes masculines i oblidar-se de les femenines.

L'ús del masculí genèric és un fet indiscutible i prou generalitzat que evidencia una situació asimètrica entre els dos sexes. Tot i que el masculí genèric fa referència a tots dos, el missatge pot resultar discriminatori per la forma o pels lligams que s'establisquen entre les paraules, no pel sentit o significat del missatge. Lingüísticament ometre les dones no és incorrecte, encara que socialment és aconsellable no fer-ho.

D'altra banda, la gramàtica és asexual, però els qui aprofundiren en el seu estudi i l'han reglamentada han estat els homes qui, possiblement sense mala fe, o ves a saber..., conformaren determinades maneres de dir en què la dona ha restat al marge de la vida real, social, econòmica i, fins i tot, de la vida visible.

Evitar el masculí genèric és possible, les solucions són moltes i variades però si som realistes hem d'admetre que algunes pràctiques correctores forcen i violenten les estructures de la llengua quan es pretén eradicar qualsevol expressió asimètrica que genere discriminació lingüística i al mateix temps no allunye gaire la confecció del discurs de la parla comuna, col·loquial, correcta i formal.

En una societat com la nostra, en què es demana més igualtat, fóra desitjable que la llengua, com a producte social, fos reflex d'aquesta igualtat i oblidar-se d'ancestrals usos diferenciadors.

Si es vol promocionar un llenguatge igualitari entre dones i homes, és convenient activar alternatives al masculí genèric que permetisquen eliminar la incertesa que implica el doble valor, exclusiu d'homes o inclusiu d'homes i dones. L'abús del masculí genèric exigix que siga l'interlocutor o el lector qui identifique els subjectes a qui van referits aquests masculins, en particular si no apareixen convenientment contextualitzats. Aquest ús es percep generalment com una manera de discriminació lingüística.

Encara que és important evitar el masculí genèric, si es vol usar un llenguatge igualitari no és recomanable eliminar-lo en tots els casos sense una valoració prèvia. Hi ha contextos en què resulta apropiat i substituir-lo pot conformar una formulació inadequada.

Actualment s'ha donat un pas més en l'ús del genèric. Hi ha iniciatives que fan servir el femení per referir-se a homes i dones substituint el masculí genèric per un femení genèric. Cada cop és més freqüent escoltar, sobre tot en campanyes electorals, construccions com les següents:

"Estimades ciutadanes"
"Companyes de lluita"
"Benvingudes totes"

Sembla que fer servir el femení plural, com a eina de reivindicació o per defensar el que es considera políticament correcte, s'està estenent com una plaga. Sempre es tracta de vocatius referits a una persona o a un col·lectiu, quasi sempre en campanyes polítiques amb finalitat bàsicament electoralista. També es pot pensar que es tracta d'un ús irònic com a protesta en front del masculí genèric que es pretén rebutjar. En aquest cas estariem parlant d'una defensa basada en la mateixa falta que es vol combatre: utilitzar un femení genèric substituint un masculí també genèric.

Les llengües les fan els parlants mentre que les acadèmies, institucions rectores del funcionament de les llengües, simplement ordenen i regulen la norma per a construir missatges correctes i amb sentit.

Els parlants diem amb tota normalitat "*Benvinguts a la nostra ciutat*" de forma inclusiva, acceptant que la paraula masculina *benvinguts* inclou homes i dones, sense distincions. Qui se sent veritablement discriminat davant d'un rètol que diga: "*Servei d'atenció al client*", on el nom masculí *client* s'utilitza com a genèric?, margina les clientes?

Hi ha expressions que es poden canviar sense transgredir la gramàtica, com per exemple: feminitzar termes, usar perífrasis o noms abstractes i col·lectius, frases impersonals, etc. però hi ha altres propostes que són més conflictives: els desdoblaments, l'ús de barres... Aquests recursos violen, si més no, la llei d'economia de la llengua.

En aquest apartat s'exposen certes recomanacions formulades en un bon nombre de guies publicades per organismes oficials: universitats, comunitats autònomes, sindicats, ajuntaments, diputacions i altres institucions, amb una clara finalitat correctora per tal de fer desaparèixer de la comunicació lingüística, sobre tot escrita, aquelles marques discriminatòries vers les dones.

El propòsit corrector s'ha de combinar amb el principi de l'economia de la llengua, aprofitant les possibilitats d'una gramàtica flexible, que pot adaptar-se amb certa normalitat a les demandes de la societat. La llengua resultant ha de ser fluïda, natural i correcta, ni forçada ni violentada.

Hi ha tot un ventall de recursos que permet eliminar o al menys minvar el masculí genèric i arribar a una major paritat entre els dos sexes, però tampoc s'ha de caure en l'extrem de construir una llengua artificiosa, encarcerada i ridícula quan, de vegades, el genèric és la forma més adequada i no tan greu com es vol vendre. El bon gust en la expressió

oral i sobre tot en l'escriptura és primordial.

Corregir un ús lingüístic discriminatori és artificial, sens dubte, però l'ús corrector emprat de manera continuada en el temps pot aconseguir que esdevinga natural. Els nous usos arrelaran si la població parlant percep aquesta necessitat i és persistent en utilitzar-los.

S'han recollit en aquest treball diverses opcions vàlides per defugir del masculí genèric, que permetran triar entre més d'una possibilitat, segons criteris de funcionalitat o d'estil, encara que no totes seran igualment vàlides per a diferents contextos.

Les estratègies més utilitzades són:

- **Ús de barres:** *Sr/a*.
- **Desdoblaments:** *Senyors i senyores, xiquets i xiquetes*.
- **Feminitzar termes:** Es tracta d'una variant de desdoblament, molt utilitzada per denominar càrrecs o professions, abans exclusives del sexe masculí: *president/presidenta, ministre/ministra, jutge/jutgessa, metge/metgessa*.
- **Altres: Utilització de perífrasis, Figures retòriques, Substantius abstractes o col·lectius, etc.**

L'inconvenient d'aquests recursos rau en què determinades construccions atempten contra el principi d'economia de la llengua abans esmentada i genera unes maneres de dir dificultoses, pesades i poc naturals.

També és cert que seguix havent-hi una resistència ideològica per part de determinats sectors de la societat que arremeten contra qualsevol intent de minvar el tracte lingüístic asimètric, més o menys institucionalitzat, situant-se sistemàticament en contra de qualsevol mesura correctora.

7.1.1 – Ús de barres

L'ús de barres consistix en adjuntar a la variant masculina el morfema femení darrere d'una barra inclinada o entre parèntesi, com a resultat de la flexió morfològica. S'utilitza sobre tot en els documents en què es desconeixen les persones afectades.

Aquest procediment té l'avantatge que en tot moment es tenen en compte tots dos sexes, però presenta l'inconvenient que entrebanca de manera considerable el discurs quan s'utilitza ininterrompudament en textos llargs.

Un altre inconvenient és que la forma femenina es presenta com a subsidiària de la masculina i molt disminuïda.

A més a més, l'ús de barres planteja problemes de coherència que poden ser difícils de resoldre si es vol mantenir la claredat del text. Quan s'aplica aquest recurs al peu de la lletra, tots els vocables que tenen morfema de gènere vinculats al substantiu amb l'ús de barres han d'adoptar la doble forma, generant un llenguatge poc fluid i poc natural.

Exemple:

El/la traductor/a

Quan el/la candidat/a hagi estat seleccionat/ada, el jurat el/la podrà entrevistar

Sovint trobem textos en què la redacció comença amb aquesta doble forma i després s'abandona i continua només amb la forma masculina. És tracta d'un recurs vàlid sobre tot per a textos molt breus i s'emprà més en el discurs escrit que en l'oral. L'ús de barres és una bona opció en les salutacions que encapçalen les cartes:

Senyor/a

Benvolgut/uda company/a

Quan trobem substantius que tenen la mateixa forma en masculí i femení és adequat posar els dos articles davant del substantiu i, en cas d'haver d'establir concordança amb adjectius, participis o determinats, caldrà emprar la forma masculina plural:

Els i les esportistes premiats seran nomenats convidats honorífics

7.1.2 – Desdoblament

Consistix en utilitzar les dues variants, masculina i femenina, per a referir-se a un col·lectiu integrat per homes i dones, de manera que reste clarament reflectida la menció als dos sexes.

És un bon recurs per fer visibles tots dos gèneres, però caldrà utilitzar-lo quan no hi haja una altra alternativa perquè es carrega el discurs i dificulta la lectura. Les dues variants s'unixen amb les conjuncions i/o, menys habitualment, juxtaposant els dos elements.

Es necessita advocat o advocada per a la regidoria del districte

Les xiquetes i els xiquets començaran les classes dilluns que ve

En determinats contextos o en documents de destinatari obert i de caràcter referencial, bàsicament en reglaments i documents normatius i també en formularis i altres documents estandarditzats, pot ser útil i fins i tot preferible emprar simultàniament les dues formes de gènere i permetre que tant dones com homes es troben plenament reflectits en aquests documents.

El desdoblament té l'avantatge, respecte a l'ús de barres, que no presenta la variant femenina com accessòria o afegida, sinó que totes dues formes se situen en un mateix pla d'igualtat i s'acosta més naturalment al llenguatge comú.

Quan concorren substantius del gènere masculí i femení acompanyats d'adjectius, participis o atributs hi ha dues alternatives per establir la concordança:

- Desdoblar també els determinants, els adjectius, etc., la frase resultant queda pesada i carregada.

*Els consellers **nomenats** i les conselleres **nomenades***

- Mantenir els determinants (masculins i femenins) davant les formes desdobrades del substantiu i utilitzar la forma masculina plural en els adjectius i atributs que l'acompanyen.

*Les conselleres i els consellers **nomenats***

Per raons d'eufonia i d'harmonia de l'expressió es recomana que els adjectius siguin més prop del nom masculí que es pot considerar genèric i fa referència a la vegada als substantius masculins i femenins, així la frase resulta més àgil, més fluida i més intel·ligible.

*La funcionària o el funcionari **inscrits** al curs*

*Una vegada **escollits els** candidats i **les** candidates*

*Les alumnes i **els** alumnes que s'hagin presentat **voluntaris***

7.1.3 – Feminitzar termes

Fa vint o trenta anys dir *advocada, doctora, presidenta, ministra, jutgessa, cartera, llicenciada, alcaldessa, catedràtica, investigadora.....* feia riure per inusitades i estranyes, ara dona tristesa sentir que una dona advocada es diu a si mateixa advocat, o que una llicenciada omple, sense dir ni piu, un document oficial on posa llicenciat, en lloc de llicenciat/da o de llicenciatura, com ja procura i defensa la llei als títols que s'emeten.

La progressiva incorporació de la dona al món laboral, ocupant professions i càrrecs tradicionalment reservats als homes, ha conduït la comunitat lingüística a generar formes femenines que no existien en el passat per tal d'acomodar-se a la nova situació social, creant i donant validesa a formes inexistents o incorrectes.

Ben bé podem afirmar que la llengua està realment preparada per afrontar tots aquests canvis socials i és capaç de donar una resposta global a la nova realitat. A més a més, disposa dels mecanismes adequats per poder avançar-se als canvis. El nostre sistema lingüístic té al seu abast procediments i terminologia adequada que li permeten resoldre la possibilitat d'utilitzar el gènere masculí o femení segons el sexe de la persona que ocupa un càrrec o segons la professió de cadascú, sense produir cap embolic lingüístic.

7.1.4 – Altres estratègies

Ens limitarem únicament a exemplificar aquelles estratègies que considerem més importants, sense aprofundir en la seua formulació.

- Ús de perifrasis:

“Qui vulga presentar una demanda”, en compte de “el demandant”
“Les persones que exercixen la medicina”, en compte de “els metges”
“La part demandada”, en compte de “els demandats”

- Utilització de figures retòriques:

“Catalunya votarà el 27”, en compte de “Els catalans votaran el 27”
“La redacció del periòdic”, en compte de “Els redactors”
“Les candidatures”, en compte de “Els candidats”

- Ús de noms abstractes i col·lectius:

“La Direcció” en compte de “el director”
“La ciutadania” en compte de “els ciutadans”
“La regidoria” en compte de “els regidors”
“L’alcaldia” en compte de “l’alcalde”
“El voluntariat” en compte de “els voluntaris”

- Ús de l'imperatiu sense especificar el genèric:

“Envieu el vostre currículum a l'empresa” en compte de “El candidat ha d'enviar el seu currículum a l'empresa”

- Ús d'estructures impersonals:

“Cal parar atenció” en compte de “Cal que l'usuari pare atenció”

- Utilització d'indefinites que no indiquen gènere: Cadascú, tothom, qualsevol, ningú, cap, etc.:

“Qualsevol membre del Consell”
“No pot haver ningú que no hagi passat l'examen mèdic”
“Cada contribuent rebrà”

La relativa despersonalització que comporta l'ús d'aquestes paraules abstractes i col·lectives és deguda al fet que l'èmfasi es posa en el càrrec, com a institució, i no tant en la persona que l'ocupa.

7.2 – SEXISME SEMÀNTIC

El sexisme semàntic es produïx quan s'atribuïxen connotacions pejoratives a vocables referits al món femení, que no al corresponent masculí, és un senyal de masclisme agressiu per a la dona.

Ens preocupa el sexisme morfosintàctic i també el semàntic però no de la mateixa manera, aquest darrer és, al nostre parer, més alarmant, ja que reflexa el subconscient col·lectiu sobre la valoració de la dona.

7.2.1 –Canvi de significat de paraules

La llengua no és quelcom fix ni immutable. Les paraules canvien amb el pas del temps, així constatem que el significat experimenta variacions, però sobre tot el significat és més vulnerable als canvis, (semàntica diacrònica o història significativa que cada paraula arrossega).

Els canvis produïts en el camp semàntic reflectixen de manera molt clara les successives modificacions i transformacions (tècniques, psicològiques, sociològiques, etc.) pròpies de l'evolució cultural de la societat, amb independència que el lèxic més bàsic reste inalterat.

Els vocables poden alterar el significat, ampliant-lo, restringint-lo, transferint un significat d'un vocable a un altre o modificant-lo totalment. La relació significat/significat no sempre és constant des del punt de vista diacrònic. Hi ha trets significatius, que es perden en la història del temps i s'obliden mentre que altres arrelaran i triomfaran entre els parlants arraconant antigues i velles significacions.

De vegades, les paraules tenen una càrrega tendenciosa i certes expressions s'han imposat menyspreant la dona. Serà que la societat demana aquesta visió i la llengua tan sols respon formulant construccions i significats de caire masclista?, o a l'inrevés, és la llengua qui conforma una societat masclista?

7.2.2 – Connotacions semàntiques despectives

En el camp de la semàntica, les marques del sexisme són molt evidents. Hi trobem expressions flagrants de masclisme però que, paradoxalment, no semblen provocar tanta controvèrsia pública com el fenomen del genèric, tot i que són d'un marcat caràcter tendencios i més preocupant que l'ús del masculí genèric.

Hi ha una bona quantitat de paraules que han augmentat el seu camp significatiu, afegint al significat originari altres connotacions amb contingut masclista, però el que crida l'atenció és que aquestes variacions semàntiques repetixen sovint el clixé sexista que ja hem esmentat.

La pervivència de la tradicional misogínia es veu reflectida en la parla del dia a dia, en aquest registre col·loquial trobem expressions, habitualment referides a les parts genitals, que acostumen a designar connotacions positives o negatives segons facen referència al sexe masculí o al femení.

En aquest apartat es pretén exemplificar com la societat ha generat significacions pejoratives a determinades expressions o vocables, propiciant un comportament lingüístic discriminatori vers la dona.

La càrrega significativa negativa o d'inferioritat que la societat té del sexe femení es manifesta en diversos estereotips lingüístics.

- Una mateixa arrel lèxica genera dues expressions de significació contraposades, a una connotació positiva o neutra en la forma masculina li'n correspon una altra negativa en la variant femenina (*falsos parions*) o que no existisca una correspondència per a un o altre sexe (*buits lèxics*). Aquestes asimetries solen marcar negativament les dones.
- Un altre aspecte a tenir en compte són les fixacions lèxiques per qualificar negativament les dones. Així com els esquimals tenen moltes paraules per a nomenar la neu, element primordial per a ells, la llengua col·loquial espanyola (castellana o valenciana) té molts vocables per a qualificar la dona *de puta*, sembla que hi ha un marcat interès per tal de desprestigiar-la.

La següent llista aplega una bona mostra de falsos parions, una mateixa arrel lèxica genera dues paraules però amb diferent connotació segons es tracte de la forma masculina (més prestigi) o femenina (connotació negativa).

Llistat de falsos parions i de vocables per qualificar la dona negativament

AMBICIÓS	Amb objectius per aconseguir	AMBICIOSA	Dona de poc fiar
AVENTURER	Atrevit, valent	AVENTURERA	Dona inconstant
DON JUAN	Amb molts núvies	DONYA JUANA	Dona de neteja
FULANO	Persona indeterminada	FULANA	Putà
GALL	Atrevit, valent	GALLINA	Covard
GOVERNANT	Home que governa	GOVERNANTA	Vinculada al servei
GOLFO	Rodamón	GOLFA	Putà
GUARRO	Brut	GUARRA	Putà
HEROI	Ídol	HEROÏNA	Droga
HOME DE VIDA	Amb experiència	DONA DE LA VIDA	Putà
HOME PÚBLIC	Prominent, destacat	DONA PÚBLICA	Putà
HOME ALEGRE	Sentit literal	DONA ALEGRE	De mala vida
LLOP	Home experimentat i agressiu	LLOBA	Putà
MANCEBO	Joven	MANCEBA	Concubina
MASCULÍ	Varonil i enèrgic	FEMENÍ	Dèbil
MINYÓ	Xiquet	MINYONA	Criada
PATRIMONI	Bens	MATRIMONI	Origen desgràcies
PELLEJO	Borracho	PELLEJA	Putà
GOS	Dropo	GOSSA	Putà, dropa
PUTO	Viu, espavilat	PUTA	Putà
SERGEANT	Militar, suboficial	SERGENTA	Autoritària
SOLTER	Desitjat, intel·ligent	SOLTERA	Sense futur
SECRETARI	Home amb un alt càrrec	SECRETÀRIA	Ofici subaltern
SOGRE	Pare polític	SOGRA	Bruixa
BOU	Animal fort i noble.	VACA	gorda, fofa.
UN QUALSEVOL	Persona indeterminada	UNA QUALSEVOL	Putà

SÓC PUTA
SÓC NEGRE
SÓC MARICA
SÓC MORO
SÓC SUDACA
SÓC DONA

EL DIFERENT ETS TU

7.2.3 – Refranys i expressions masclistes

És evident que la massa social entén més la utilització d'un llenguatge groller en un home que en una dona. Tal vegada aquest ús s'interprete com un signe de masculinitat i per tant desitjable, o al menys no reprovable en la parla dels homes. En canvi, no s'admet ni s'entén d'igual manera en una dona. És curiós que com a rebel·lia davant d'aquest fet es generés, fa unes dècades, un corrent entre el sector femení que en feia bandera de l'ús d'aquest llenguatge groller com un signe de dona moderna, lliure i "progre", avui aquesta tendència sembla oblidada entre el sector femení.

Una altra manifestació de l'arrelament profund en la nostra cultura de la condició de infravaloració de la dona la tenim en els refranys populars, que manifesten clarament una concepció negativa de la dona en la nostra societat.

La mula i la dona a bastonades s'han de vèncer.
Mula i dona, garrot la fa bona.
Alzina i dona, de cent una de bona.
Dones i ases, perdició de cases.
Dona i alzina, de cent una de fina.
La figa, com la dona, quan torç el coll és bona.
Quatre filles i una mare, cinc diables per a un pare.
Si estar mal vols a ton plaer, vés per mar o pren muller.
L'home de més saber, una dona sola el farà malbé.
La dona casada i honrada, la cama trencada i a casa.
Mare, quina cosa és casar? Filla, filar, parir i plorar.
Déu me'n guard de mula que fa hiii, i de dona que sap llatí.

O també afirmacions més actuals com la d'algun rellevant polític que es va atrevir a dir: “*Les lleis són com les dones, estan fetes per violar-les*”

Aquestes diferències es perceben en la llengua col·loquial amb valoracions significatives positives pel que fa referència al mascle; negatives, si fan referència a la dona:

<i>COLLONUT</i>	<i>Una cosa bona</i>
<i>CONYÀS</i>	<i>Cosa dolenta</i>
<i>DÉU</i>	<i>Creador de l'univers</i>
<i>DEESA</i>	<i>Ser mitològic, superstició</i>
<i>HOME QUE VEN ELS SEUS SERVEIS</i>	<i>Consultor, professió prestigiosa</i>
<i>DONA QUE VEN ELS SEUS SERVEIS</i>	<i>Putà</i>
<i>VALDRE UN OU</i>	<i>Cosa molt valuosa</i>
<i>ESTAR DE COLLONS</i>	<i>Impressionant positivament</i>
<i>TENIR COLLONS</i>	<i>Senyal de valentia</i>
<i>SORTIR / NO SORTIR DELS PEBROTS</i>	<i>Senyal de valentia</i>
<i>AMB UN PARELL DE COLLONS (OUS)</i>	<i>Senyal de valentia</i>

Fins i tot, per insultar o ridiculitzar l'home, s'utilitzen paraules femenines, la qual cosa vol dir que el femení, per ell mateix, incorpora a l'expressió la carrega significativa de l'insult.

FILL DE PUTA
MARIETA
DONETA
MALA PÈCORA
MARUJA
CALÇASSES
MALASORRA

7.3 – ESTRUCTURES ASIMÈTRIQUES

En aquest apartat es recullen cassos paradigmàtics del comportament lingüístic diferent que té la societat segons es faça referència a homes o a dones, en contextos idèntics o similars. De fet, tot el que hem exposat fins aquí no és, ni més ni menys, sinó la constatació d'una asimetria descarada, tant el sexisme morfosintàctic com el semàntic són manifestacions clares de asimetria.

És cert que els parlants diem sovint “*home de negocis*”, “*dona de fer feines*” o “*metges i infermeres*”, sempre la dona apareix situada en un pla inferior a l'home. L'origen hi ha que situar-lo en la no existència de *dones de negocis* ni *metgesses* en èpoques passades ni tampoc era freqüent la professió d'infermeria entre els homes. Són expressions que responen a la realitat social d'una època, que afortunadament no es correspon a la societat actual, avui encara continuen presents en el subconscient col·lectiu, probablement degut a la dificultat de trencar algunes associacions de treball atribuïdes a un o a l'altre sexe, per

molt que en l'actualitat les fronteres dels respectius camps de treball són més permeables i difuses.

<i>Infermeria</i>	<i>relacionat amb les</i>	<i>dones</i>
<i>Medecina</i>	<i>relacionat amb els</i>	<i>homes</i>
<i>Persona de negocis</i>	<i>relacionat amb els</i>	<i>homes</i>
<i>Persona de fer feines</i>	<i>relacionat amb les</i>	<i>dones</i>

Mai s'hauria de presentar la dona en relació de dependència respecte de l'home quan els dos compartixen una situació d'igualtat, però la realitat de la llengua no és tan ideal. Fins i tot des de sectors sensibilitzats en el tema utilitzen inconscientment, per ser habituals en el llenguatge col·loquial, expressions asimètriques. El sexe femení, com sempre, en surt malparat.

És evident que l'existència de classes socials o de situacions d'autoritat d'un grup sobre un altre marca diferències en molts àmbits de la vida de les persones. Aquest esquema de superioritat d'un determinat grup de persones sobre altres es reproduïx en la llengua diferenciant un sector dominant i un altre dominat.

La asimetria lingüística es manifesta entre persones quan hi ha un paper d'autoritat d'uns sobre els altres. Per exemple: un cap comunicant-se amb el seu empleat o subaltern, un metge parlant amb el seu pacient, un pare amb el seu fill, etc... Així mateix, aquest tipus de relació sol donar-se entre persones que utilitzen diferent nivell o registre de parla i això marca, encara més, les diferències entre elles.

Aquí ens interessa com la llengua tracta de diferent manera els dos sexes, com si de dues classes socials es tractés, els homes ocuparien la classe dominant i les dones la subordinada.

En la llengua col·loquial abunden tractaments asimètrics i, com ja hem comentat, sempre és la dona qui perd. Aquesta asimetria pot produir-se simplement per la diferent manera de nomenar homes i dones, evidenciant una relació de dependència de la dona respecte de l'home o ignorant-la.

Criden l'atenció per manifestar una clara asimetria les següents situacions:

- A diferència d'altres països d'Europa, a casa nostra, la dona conserva els seus cognoms després de casada. Malgrat això, és freqüent que, quan es casa, passe a denominar-se amb el cognom del marit, deixa de ser qui era i a partir del seu matrimoni amb el *Jordi Figueres*, ella ja no és *Teresa López* serà la *senyora Figueres*, perd la denominació pròpia i se l'anomenarà amb el cognom del seu "amo".

Sembla que, amb la nova situació civil derivada de la cerimònia del matrimoni, es vulga remarcar un canvi vital en la seva personalitat (no és que ocupe una situació de dependència respecte al marit, directament se la designa com si fos propietat seua). És degradant que per ser dona s'ignore el seu cognom i se la identifique com a possessió d'un mascle. Aquesta pràctica anul·la la presència femenina i no ens cansarem de repetir que el que no es veu, no existix. Si abans del cognom del marit es posa la preposició **de** el grau de pertinença de la dona respecte de l'home és més intensa.

*Senyora + el cognom del marit: **Senyora García,***
*Senyora + de + el cognom del marit: **Senyora de García***

- Hi ha el costum de referir-se a les parelles mitjançant l'expressió **els senyors + el cognom de l'home**. Es tracta d'un altra estructura lingüística que ignora la dona, per ser dona. Sense cap altra raó que ho justifique.

Els senyors García
Els senyors Miralles

- Utilitzar les formes femenines de càrrecs o professions pel fet de ser la muller del titular del càrrec és una expressió que cal rebutjar, tot i que encara són presents en els diccionaris. Aquestes significacions marginals s'han d'oblidar definitivament:

Farmacèutica, com a muller del farmacèutic.
Ambaixadora, com a muller de l'ambaixador.

Es reservaran les formes *farmacèutica* o *ambaixadora* i altres que repeteixen idèntic esquema únicament quan la titular de la farmàcia o de l'ambaixada siga una dona.

- Si els homes ocupen una posició d'autoritat se'ls designa amb el seu cognom precedit de la paraula *senyor*, mentre que a les dones es prefereix referenciar-les amb el nom de pila sense cap altre tractament:

Senyor García, Sr. Miralles
Pilar, Marta, Carmen

- Posar l'article **la** davant el cognom d'una dona de reconegut prestigi afegeix un signe que li resta rellevància.

La Pardo Bazán, en idèntiques circumstàncies mai es diria **el Galdós**

La utilització de l'article davant de noms de persones de vegades respon a característiques dialectals pròpies de determinades zones territorials, per tant no sempre aquest ús té una finalitat despectiva.

- L'existència de la figura de *la primera dama* en l'àmbit de la política internacional és un anacronisme, una llosa que deteriora el missatge de igualtat de les dones, al menys mentre no s'institucionalitza la figura corresponent de *el primer cavaller*.
- **Anteposició del masculí en l'ordre de presentació.** Quan es presenta la dualitat masculí/femení, és molt usual anteposar el masculí al femení com si fos d'allò més natural, la veritat és que no hi ha cap argument per justificar-ho quan realment crea una situació de asimetria. En l'exemple següent apareix sempre la forma masculina abans que la femenina donant-li més importància i rellevància.

Xiquets i xiquetes, pares, mares, professors i professores assistiren a la festa

Una alternativa podria ser alternar l'ordre d'aparició de l'element masculí i femení en el discurs, així cap dels dos sexes se sentiran discriminats, o bé seguir un criteri alfabètic.

Xiquetes i xiquets, pares, mares i professorat assistiren a la festa

- Amb el doble tractament de les dones, **senyoreta i senyora**, es fa referència a si són solteres o casades, mentre que en el cas dels homes, **senyor** no fa distincions entre solters i casats i no s'utilitza la forma **senyoret** amb el significat d'home solter, malgrat que aquest vocable forma part del lèxic. Per eliminar aquesta asimetria cal evitar el tractament de senyoreta i utilitzar les formes **senyora i senyor**, independentment de l'estat civil de les persones a qui fan referència.
- En alguns impresos es demanen dades diferents segons el sexe, per exemple, la professió del pare i no la de la mare perquè se suposa que no en té cap. Si es tracta de dades pertinents cal sol·licitar-les a totes les persones independentment que siguin homes o dones i si no són pertinents, cal suprimir-les.
- També hi ha asimetria quan s'anomena les dones per la seua condició sexual o de dependència i en canvi es fa referència als homes per l'estatus social o la professió.

Es presentaren el gerent i dues dones

L'assegurança indemnitzarà els damnificats: dues dones i tres militars

Una manera que ens pot servir per detectar les asimetries és la regla d'inversió, que consisteix en substituir la paraula dubtosa per la seua corresponent del gènere oposat, si la frase resulta inadequada probablement ens trobem davant d'un enunciat sexista.

8 – PUNT DE VISTA CRÍTIC

Malgrat tot el que s'ha dit, és evident que s'han produït importants canvis en la societat actual, l'establiment de drets per a les dones que resultaven impensables fa uns anys, l'accés femení a la cultura i, en conseqüència, a llocs de treball tradicionalment reservats als homes i a cotes de poder inimaginables fa unes dècades, ho corroboren. No és estrany que aquests canvis afecten també el llenguatge masclista que denunciem.

Ja hem esmentat les publicacions de diversos organismes e institucions contra els tics masclistes de la llengua. Fins i tot, des de la RAE s'han formulat crítiques en aquest sentit i no seria just que aquest treball ignorés l'opinió d'una institució amb el prestigi i l'autoritat sobre el tema que ens ocupa com és la "*Real Academia de la Lengua*" (la RAE).

8.1 – INFORME DE LA RAE

La RAE, al març de 2012, va publicar un informe, signat per *Ignacio del Bosque* i altres 25 acadèmics de la llengua, titulat "*Sexisme lingüístic i visibilitat de la dona*", criticant el contingut d'aquelles guies orientatives elaborades per universitats, diputacions, ajuntaments, etc. on bàsicament es proposen alternatives al masculí genèric.

El text de *del Bosque* dixa molt clar que la situació social de la dona no és satisfactòria, ja que patix una discriminació real en determinats àmbits de la seva vida quotidiana, però alhora posa seriosament en dubte moltes de les propostes articulades en les referides guies. Es queixa de la no intervenció dels lingüistes en un tema tan cabdal, culpa els impulsors i responsables de no haver tingut en compte l'opinió dels especialistes de la llengua per decidir si determinades expressions són o no sexistes i, sobre tot, per formular quines han de ser les mesures correctores que cal aplicar. Finalment qüestiona amb quina autoritat col·lectius aliens a la llengua poden decidir sobre aquest tema.

Segons l'informe de *Ignacio del Bosque* la major part d'aquestes guies proposen recomanacions que contravenen les normes de la *Real Acadèmia Espanyola* i l'*Associació d'Acadèmies* i també de diverses gramàtiques normatives, així com de nombroses guies d'estil elaborades en els últims anys per diversos mitjans de comunicació.

La RAE reconeix que no hi ha cap il·legalitat en les recomanacions fetes sobre l'ús del llenguatge, però denuncia quina seria la reacció dels organismes que les han redactat si alguna institució proposés als ciutadans pautes i normes d'actuació social sobre qüestions de la seua total i absoluta competència i, més encara, que ho fessin sense consultar-ho amb l'organisme competent menyspreant obertament els seus criteris.

L'informe de *la RAE* argumenta que les referides guies podrien ser, amb reserves, d'aplicació únicament en textos i discursos oficials, ja que d'aplicar-les al peu de la lletra, el llenguatge propugnat s'allunyaria de la llengua quotidiana i col·loquial, que deixaria de ser espontània i perdria naturalitat.

Al mateix temps, *del Bosque* defensa que el masculí pot funcionar sense problema com a genèric, sense haver de pressuposar que aquest masculí s'utilitzi ignorant l'existència de la dona convertint-la en un ésser no visible. Finalment arriba a la conclusió que és tracta d'iniciatives sense sentit que atempten contra el propi llenguatge.

L'informe denuncia els impulsors i responsables d'aquestes propostes perquè en molts casos han fonamentat l'existència del sexisme lingüístic en la consciència de col·lectius, tal vegada massa susceptibles al tema del masclisme existent sociològicament.

8.2 – LA NOSTRA CRÍTICA

Es cert que les guies correctores fixen tot un conjunt de normes que de vegades resulten dificultoses i són il·lustratives de la feblesa d'una intervenció artificial sobre la llengua. Usar les barres, perífrasis, frases impersonals, imperatives o les encarcarades expressions desdobrades etc, com alternativa al masculí genèric, són recursos no sempre fàcils d'emprar, al menys en la llengua oral que és més espontània i menys reflexiva que l'escripta, també és cert que aquestes propostes poden arribar a violentar les normes lingüístiques.

De tota manera, mentre el masclisme continuï sent viu, per moltes guies de llenguatge no sexista que s'editen, la nostra societat continuarà sent majoritàriament masclista, encara que tothom escrigue o digue: *els alumnes i les alumnes, benvolguts/benvolgudes senyors/senyores*, per posar uns exemples.

Tal vegada és erroni fonamentar l'esforç majoritari en reformar l'ús de la llengua des de fora, ja que en no sorgir dels propis parlants té relatives possibilitats d'èxit. Al cap i a la fi, les llengües les fan els parlants i no les normes, vinguen d'on vinguen. D'altra banda, aquestes reformes d'ús s'enfronten de ple a una de les lleis més importants i fonamentals de qualsevol idioma, l'economia de les llengües.

En aquest sentit, estem d'acord amb l'informe de *la RAE*, afegint-hi una recriminació al màxim organisme de la llengua. *La RAE* mai ha publicat al llarg dels seus 300 anys d'història cap informe per acabar amb el sexisme lingüístic i quan es decideix a parlar-ne, no és per fer un reconeixement de culpa per la misogínia històrica que ha exercit des de la seua fundació, ans al contrari ho fa per rebutjar propostes vingudes de fora de la institució.

En aquesta lluita contra el sexisme lingüístic, els mestres des de l'escola primària i tots els ensenyants fins al nivell universitari tenen una tasca gegantina, lluitar amb xicotetes iniciatives de canvis contra l'ús masclista més o menys estandarditzat. L'èxit no està garantit però tampoc s'ha de considerar que es tracta d'una missió impossible. És un treball constant dia rere dia i, com si d'una pluja fina es tractés, erosiona l'estatus actual de la llengua, aconseguint que determinades expressions, artificialment impostades i alienes al funcionament col·loquial, esdevinguen naturals.

Tampoc hem de menysprear la influència que actualment representen els mitjans de comunicació en la llengua estàndard de la societat, convertits en un dels agents de socialització més destacats, en particular els mitjans audiovisuals, ni podem ignorar que el llenguatge que s'utilitza en premsa, radio i televisió actua com a referent que esdevé model per al públic en general. Per mimetisme i a força de repeticions, la societat fa seus els usos lingüístics d'aquests professionals, les seves maneres de dir i els seus modismes esdevenen referents a imitar.

9 – CONCLUSIONS

Recordant la frase de Ramón de Campoamor “*En este mundo traidor, nada es verdad ni mentira, todo es según el color del cristal con que se mira*”, ens atrevim a afirmar que el llenguatge és un cristall colorat de masclisme, a través del qual la societat contempla i analitza el seu entorn. Aquest cristall condiona l'individu tant o més que el paisatge geogràfic perquè l'aboca a crear i transmetre uns estereotips que formen part de la vida quotidiana dels pobles.

Aquesta circumstància ha forjat en la societat uns estàndards del caràcter masculí que ha de ser fort, valent, agosarat, decidit, impulsiu, desafiant i racional. En canvi el caràcter femení es correspondria amb la debilitat, la tendresa, l'emotivitat, el sentiment, la submissió i la delicadesa. Homes i dones conscient o inconscientment procuren respondre a aquest patrons, són idees preconcebudes, que s'han anat construint i transmetent de generació en generació i la llengua ha estat i és un element important d'aquesta cadena transmissora.

Resumim les conclusions en els punts següents:

- La llengua crea un escenari excloent i diferenciador que pot esdevenir vexatori envers la dona. No és ni innocent ni neutra.
- El sexisme rau en usos consolidats i acceptats com a correctes per la comunitat de parlants. No és inherent a les llengües com a sistema.
- La llengua és una realitat canviant, un producte cultural i social, reflex dels valors, de la cultura i de la societat i susceptible de ser canviada, però no s'ha de caure en l'extrem oposat i pensar que introduint canvis en el llenguatge canviarà la mentalitat i la conducta dels parlants.
- Cal aprofitar les possibilitats que proporciona la llengua i valorar l'esforç orientat a fer visibles les dones, introduint canvis en els usos lingüístics.
- No estem d'acord en aquelles propostes que violenten o forcen les gramàtiques i generen un llenguatge artificios.
- Defensem una llengua que siga un model de transmissió de valors, respectuosa envers totes les persones, independentment del sexe, però mai una llengua que s'allunye gaire del llenguatge comú formal i quotidià.
- Cal tenir en compte que les gramàtiques són com són, al marge de les voluntats dels parlants. Ningú no es pot inventar una gramàtica, ni tan sols una acadèmia. Suposar que per voluntat es pot canviar la gramàtica és totalitari.

En definitiva, s'han de trobar camins idonis per a cada cas. Diversos factors poden determinar l'aplicació d'una o d'altra estratègia: la llargada del text, el tipus de document l'autoria o la intenció del text i el públic a qui va dirigit. Sempre cal mantenir la coherència interna de les solucions pel que fa a l'estratègia escollida.

10 – GLOSSARI

Asimetria lingüística	<i>Tractament lingüístic no igualitari per a persones situades en igualtat de circumstàncies.</i>
Androcentrisme	<i>Percepció centrada i basada en normes masculines prenent l'home com a mesura de totes les coses i considerant la dona com una desviació de la norma.</i>
Canvi semàntic	<i>Modificació de la significació d'un mot per desplaçament de la relació entre significat, significat i referent per causes diverses.</i>
Comunicació lingüística	<i>Utilització del llenguatge com instrument de comunicació oral i escrita.</i>
Concordança gramatical	<i>La concordança és l'exigència que hi ha entre paraules, de manera que al modificar una d'elles l'altra o altres han d'experimentar alguns canvis afegint-hi morfemes flexius.</i>
Desdoblament	<i>Consisteix en utilitzar les dues variants masculina i femenina d'una paraula per a referir-se a un col·lectiu integrat per homes i dones.</i>
Economia del llenguatge	<i>La capacitat de les llengües tant per expressar de manera sintètica les idees, és la llei del mínim esforç d'una llengua.</i>
Eufonia	<i>Sonoritat agradable que resulta de combinar adequadament els sons de les paraules o frases.</i>
Falsos parions	<i>Una mateixa arrel lèxica veu alterat el seu significat quan se li afegeix el morfema de gènere i aquesta alteració produïx conceptes diferents.</i>
Feminisme	<i>Moviment social que denuncia la desigualtat social de gènere i exigeix canvis polítics i socials en els hàbits relacionals entre els sexes perquè les dones puguin desenvolupar-se plenament en la societat.</i>
Feminitzar termes	<i>Generar a partir de la paraula masculina formes femenines que no existien.</i>

Flexió lingüística	<i>És el procediment morfològic d'algunes llengües per formar noves paraules a partir d'un lexema al qual s'afegeixen morfemes flexius. Es diferencia de la derivació lingüística pel fet que aquests morfemes aporten informació merament gramatical i no canvien el significat del mot original ni la categoria gramatical.</i>
Gènere	<i>Construcció cultural de la identitat, dels rols i les funcions dels sexes, més pròpia del camp de l'antropologia i la sociologia. que assigna diferents característiques emocionals, intel·lectuals o de comportament a dones i homes, variables segons la societat i l'època històrica.</i>
Gènere gramatical	<i>Categoria gramatical que en algunes llengües dóna lloc a la distribució dels substantius en classes nominals, en funció d'un cert nombre de propietats formals que es manifesten per mitjà de morfemes flexius per establir la concordança amb adjectius, determinants, etc. o amb la referència pronominal.</i>
Gramàtica	<i>És l'estudi de les regles i principis que governen l'ús de les llengües i l'organització de les paraules dins de les oracions.</i>
Llengua	<i>És un sistema de comunicació propi d'una comunitat humana.</i>
Llenguatge	<i>El llenguatge és la facultat de poder comunicar els propis pensaments o sentiments a un receptor o interlocutor mitjançant un sistema o codi determinat de signes interpretable per a ell.</i>
Lexema	<i>Monema amb significat lexical.</i>
Masclisme	<i>Conjunt d'idees, actituds i pràctiques sexistes de l'home o de la societat sobre la dona. El masclisme postula que l'home és superior a la dona.</i>
Masculí genèric	<i>El masculí utilitzat en un sentit genèric per referir-se a tots dos sexes.</i>
Misogínia	<i>Discriminació o denigració que pateix la dona.</i>

Monema	<i>Unitat significativa mínima.</i>
Morfema	<i>Monema amb significació gramatical.</i>
Morfologia	<i>La morfologia és la rama de la lingüística que estudia l'estructura interna de les paraules per delimitar, definir i classificar les seves unitats, tant pel que fa referència a la morfologia flexiva com a la morfologia lexical.</i>
Morfosintaxi	<i>La Morfosintaxi és el conjunt d'elements i regles que permeten construir oracions amb sentit i mancades d'ambigüitat mitjançant el marcatge de relacions gramaticals entre tots els elements per utilitat didàctica, s'analitzen per separat la morfologia i la sintaxis quan, en realitat, són dues unitats inseparables.</i>
Nom	<i>El nom és la designació o denominació verbal que se li dóna a una persona, animal, objecte, o concepte tangible o intangible, concret o abstracte, per distingir-lo d'altres.. Des d'un punt de vista gramatical, més exactament morfosintàctic, els noms són denominats substantius.</i>
Nom abstracte	<i>Amb els noms abstractes designem realitats que no podem veure ni tocar, com ara els sentiments o les sensacions.</i>
Nom col·lectiu	<i>Amb els noms col·lectius designem un conjunt d'elements, tot i que estigui en singular.</i>
Parla	<i>La parla és l'ús particular i individual que un parlant fa d'una llengua; és a dir, el llenguatge articulat.</i>
Perífrasis	<i>Perífrasis és un vocable que en l'àmbit de la retòrica es emprat com a sinònim de circumlocució o circumloqui, una figura que utilitza moltes paraules quan podria utilitzar-se només una.</i>
Semàntica	<i>Part de la lingüística que estudia tot el que fa referència a la significació de les paraules.</i>
Sexe	<i>Conjunt de les peculiaritats bioquímiques, fisiològiques i orgàniques que divideixen els individus d'una espècie en mascles i femelles i fan possible una periòdica modificació</i>

de la informació genètica, mitjançant els adequats processos de conjugació o fecundació.

Sexisme o masclisme

Discriminació basada en el sexe.

Sexisme lingüístic

Aquelles construccions lingüístiques que menyspreen, devaluen o ignoren un dels dos sexes, en general el femení.

Sexisme morfosintàctic

Tipus de discriminació lingüística que es fonamenta en la manera de construir la frase, la estructura lingüística incorpora al missatge una informació afegida amb determinats tics sexistes i discriminatoris envers la dona.

Sexisme semàntic

Tipus de discriminació lingüística que es fonamenta en atribuir significacions pejoratives negatives a les formes femenines de les paraules o a determinades paraules referides a les dones en contraposició a una valoració positiva assignada a la paraula masculina.

Sintaxis

La sintaxi és la part de la gramàtica que estudia les regles i principis que governen la combinatòria dels elements constituents sintàctics i la formació d'unitats superiors com els sintagmes, les oracions. La sintaxi estudia les combinacions de les paraules i les frases així com les relacions sintagmàtiques i paradigmàtiques existents entre elles.

Ús de barres

Consisteix en adjuntar a la forma masculina, el morfema flexiu femení després d'una barra inclinada o entre parèntesis, com a reflex de la flexió morfològica.

11 – BIBLIOGRAFIA

- “Los nuevos caminos de la lingüística” – Malmberg Bertil, Siglo Veintiuno Editores Mexico (Segunda edición 1969) – 251 pàg.
- “Indagaciones sobre el lenguaje” – Ferrater Mora, José, Alianza Editorial, (1970) – 223 pàg.
- “La tribu valenciana” – Pradilla, Miguel Angel, Onada, edicions (2008) – 150 pàg.
- “La discriminació per raó de sexe en el llenguatge administratiu” Generalitat de Catalunya – Departament de Presidència – 29 pàg.
- “Llengua i cultura als països catalans” – Badia i Margarit, Antoni M^a – Edicions 62 – Segona edició (1966) – 196 pàg.
- “La lingüística d’avui” – Cerdà i Massó, Ramon, Editorial Teide, Segona edició (1974) 148 pàg.
- “La historia més bonica del llenguatge” – Pascal Picq. Lauren Sagart. Ghislaine Dehaene. Cecile Lestienne, Edicions de 1984, S.L. (2009) 174 pàg.
- “Curso Superior de Sintaxis Española” – Gili y Gaya, Samuel – Publicaciones y Ediciones Spes, S. A. – Octava edición (1961) 347 pàg.

12 – WEBGRAFIA

http://www.uv.es/igualtat/GUIA/GUIA_VAL.pdf

http://www.uv.es/igualtat/guiallenguatge_val.pdf

<http://unadocenade.com/una-docena-de-ejemplos-del-uso-sexista-del-lenguaje/>

http://www.uoc.edu/serveilinguistic/criteris/convencions/tractament_generes.html

<http://www.caib.es/sacmicrofront/archivopub.do?ctrl=MCRST399ZI174418&id=174418>

http://isonomia.uji.es/wp-content/uploads/2013/06/PDF-GyMT-Guia_no_sexista-2010-VAL.pdf

<http://www.nuvol.com/opinio/llengua-masclista/>

<http://www.raco.cat/index.php/llengualiteratura/article/viewFile/151258/203158>

<http://www.lllf.uam.es/clg8/actas/pdf/paperCLG60.pdf>

http://www.educandoenigualdad.com/antiguaweb/IMG/pdf/llenguatge_i_sexisme.pdf

<https://filologiaunlp.files.wordpress.com/2012/05/manual-de-gramatica-historica-completo.pdf>

<https://www.uab.cat/Document/442/649/Guia%20no%20sexistaCATweb.pdf>

http://oficinaigualtat.uib.cat/digitalAssets/297/297560_llenguatge-per-la-igualtat-guia-general.pdf

http://blocs.xtec.cat/eduquemperalaigualtat/files/2012/02/TORRENT-GEMMA.ud_.llenguatge-

